

יכנהיז

(ליוכל השבעים ליטי חייו והחמישים לעבודתו הספרותית)

במינסק, בירת רוסיה הלכנה, רחוק ומנותק מן
רספרות העברית החיה, חי עכשיו הסופר הזקן אשר
בשעתו יחד לעצמו כמשך עשרות שנים את מנתו שלו
כעתונת העברית וקנה לו את קהליקוראיו. המאמר המוכא
כאן, הסביל חומר כיונרמי מספור ראשון, שלוח אלינו מאת
בן עירו ומעריצו, הנמצא בסמכתו.

הוצאה מפני שאין חן המקום עיניו. מה
לו הכא ומה לו החם — ובלבד שיקיבל
כסדר פנים יפות.

חוקן משלום עליכסי אין אני יודע
במשפחת סיפורינו סופר כה סירה ורבה
כיכנהיז (בין שני אלה יש אמנם אי
אלו נקודות מנע). סח די יכנהיז שרצה
לחבר לוח שנתי, היינו ספורים לכל
ימות השנה, יום יום ומפוריו, שעה
שעה ומעשיותיה, ולא חכרו רק מסנה
כלתי תלויה בו.

ליכנהיז לא דרושה השראה
שכינה מיוחדת לכתיבה, כדרך סופרים
אחרים, שכינתו שורה עליו תמיד, בכל
שעה שיפנה מעבודתו הקבועה, מעבודה
ההוראה וההנהגה, הוא הולך משעור
לשעור ואגב אורחא נוהן עין במודעה
סודבקה על כחלו של אחד הבתים עיר
אברה כלכלב — מיר מתרקם במיתו
ספור ב, אדם ובהמה, שמועה קלטה
אינו מן הרחוב, שפלנוני השדכן קלקל
מחמת צרות-עין את השרוך ששרך סכרו
המלמד — וספור ארוך בן ארבעים
גליונות, התנאים' כבר מונה בקיססתו,
יושב הוא להורות את תלמידיו —
ומקריא לפניהם מעשיות בהמעטתו המיו-
חדת, היכנהיזיות, שהוא יוצרן באותה
שעה, ויש שיכנהיז יתמיה את תלמידיו
בהציעו לפניו לבחור לו איזו סלה
נודרה מאשר יבחר, וכו ברנע יחבר
עליה ספור נאה, באותם ערבי שבחוח
שכרם היה מחפנה מהוראה והנהגה, נוצרו
כל ספוריו הרבים שמשפרם קרוב לחמש
מאות.

יכנהיז אינו מן הסופרים המקשים
לידר, צריך הוא רק להוציא את יומנו,
סנקס קטן ומעוק, לרמדף בו רגע
ודמצוא את השם הנאות לספור, שרשם
כו מכבר, להודיעך שעל שם זה צריך

אישיות ספרותית מיוחדת ומסוימת
היה יכנהיז מראשית רגלותיו על במת
ספרותנו, הוא נבדל מאחרים בסגנונו,
באופן הרצאהו, בהומור הקל המרחף
על סני ספוריו, בתכני פליטותיו שרוגס
קוריוזיים, בשנינותיו ומיתלותיו, ועצמיו-
תו המיוחדת לא פנה ער עכשיו.

מיום החלו לכתוב ועד הנה כמה
תליפות ותמורות באו בספרותנו, אולם
יכנהיז לא נתפעלי ולא הושפע ברב
או במעט, יכנהיז אינו נוהן עיף רב
לכל אותם, התרושים, לדעתו נוח היה
שלא באו לעלם, ועכשיו שנאו כאילו
אינם, ואין בזה חלילה משום יחירות
יתרה, אדרבה אין סופר ענוהן כיכנהיז,
וכמו בחייו הפרטים, הכניעים למעטים
עד רכדונה של שפלות, כן גם בספרות
מרחק רוא מן ההתעלות, פעם הוזמן
מאח י. ל. פדץ לעבוד אתו במחיצתו
— ולא קבל; ופעם הומינתו מערכת
המליץ לבוא לשנת נקביעות במסרי-
בורג בשכר הנון — ולא רצה, את
מאנו נמק יכנהיז במעשה חאבוב שהיה
במקדש: של קנה היה האבוב, והיה
קילו ערב; וצוה המלך וצפוחו וחב —
ולא היה קולו ערב; נטרו את צפוי-
והיה קילו ערב כמו שהיה.

מחירא הוא מפני, צפוי של והב'
מפני הנהיך והסלסוק, מעולם לא עמד
בספרות העליונות של ספרותנו, אימת
מיוחסים עליו, שמא ממחמת אימה
והשפעה חיצונית ינסם קולו ותנאל
עריבתו היכנהיזיות, נוח לו לשנה בקרן
זויתו ולכתוב לפי טעמו ורוחו הוא,
כלי תערוכת סממנים זרים.

יכנהיז אינו בדרך גם באנסניה,
הוא מעניק מאוצרו לכל ההוצאות
הספרותיות (בכששים וארבע הוצאות
השתתף), ומעולם לא משך ידו מאינו

לבנות ספור, והנה השם רב ושמואל
מבצבץ לעיניו מתוך הפנקס; מיר עין
אחת מתעצמת לו והשנית נעוצה כחלון
— וישו נחרקמה כבר במותו חכניתו
של רב ושמואל' והבניתו וצרופי ענינו
ומסוקיו, וכיום מה חסר — רק להריקו
על הנליון, וחוסף הוא ומריק, חוסף
וכוחב, ואם בשעה זו יושב על ידו
אחד הבטלנים ומבלבל את מוחו בדב-
רים של מה בכך, לא איכפת לו,
ליכנהיז, כלל; הלה ממלמל ויכנהיז
זרע שורה אחר שורה, עמוד אחר
עמוד, והנה כבר שלשה, המשה, עשרה
גליונות ערוכים — וחסל, להעתיק את
הכתוב אל נקי — אין יכנהיז ניהג; אין
לו סנאי ואין כל צורך, הכתב הראשון
גם כן נקי, או יעף אל הדואר שלא
'אחר מטיעד צאתו, סן יאחר ונמצא
הוא והמערכת שהומינתו מפסידים.

אין דרכו של יכנהיז לכתוב סחם
לעצמו ולהנאתו, ומעולם אין בילקומו
כתבים מוכנים לדפוס, אין לו סנאי לוח,
כותב הוא רק על פי הזמנה, ויש אשר
שלוש או ארבע הוצאות הומיניו אצלו
פליטונים בעונה אחת וקבעו לו זמן
להסציא להם את המלאכה' — זה לרוב
בערבי החגים — או יעבוד יכנהיז, על
כל הכלים ומסציא למזמיניו פליטוניו
בעונתם, ולא אירע מעורם שיכנהיז לא
ימלא את ההזמנה.

ומפני ששעתו דחוקה כו חסיה,
אי אפשר לו לחטט הרבה בנשמות
גבוריו, אין הוא מתעמק ויורד לסוף
דעתם להעלות משם הרחוריהם וכונותיהם,
שעילים ושאינם עולים על לבם בשעה
מעשה זה או אחר, כלומר, אין הוא
מחנדר בוו שקורין לה פסיכולוגיה גלעיו.
יכנהיז הרי יספר לנו ספורים מחיי של
החנונים ועוזריהם, של המלמדים וסנניהם
וכיוצא באלו, ותלכו אין מדתם כלל
לכסות על מחשבותיהם; אדרבה מדתם
לרביע גם מה שרא יעלה על הדעת;
ויכנהיז הבקי היטב בשיהם ושיגם —
אשר יראה וישמע מפייהם אותו יביר רנו,
ואם עסקות פסיכולוגיה אין במסרי-
רי יכנהיז, לעומת זאת יש בהם לכביוח
ופשטות עממית במרה מרובה, סופו

עממי הוא בכל משמעותן של המלים
הללו, אין לך ענין, מעשה ומאירע שלא
ננע בו בפליטוניו, אורה חיהם של
השדיות הבינוניות והמתחונות של העם
נלוו וירוע לפניו.

ישעיהו-ניסן נולדברג — יכנהיז —
נולד בכפר סגולובובשצ'ינה הסמיך לעירה
מהילגא על נהר נימאן כיה מרחשון
שנת תרי"ח א, לאביו רי יקותיאל ולמן
הכהן, למרן ויחסן, נכדו של הנאון רי
אליעזר הקליר מחבר הספר, אור חדשי
על פסחים ועוד, ואחר עוב רי יקותיאל
ולמן את הכפר וישתקע הוא וביתו
במהלגא, עירה זעירה ודלה ויחסרנם
על מלמדות בצער וברוחק.

ראשית למודו קבל ישעיה נימן
בחדרו של מלמד חסיד שיטת וקנאי
משינה גני אביו הורה רק נפיה לכתוב
רים גדולים, פעם מספר יכנהיז — הביא
לר אחר דף מוגד קרוע מתוך ספר
רוסי אל החרר, נתחחלל הרבי, מיר
חסר גומץ בקרקע וקבר שם את הדף,
ואת החינוקית צוה לרמסו רמסו היטב
ורקיע כרגלים ולקרוא: ככה יעשה
לטרף-סופרי!

יצא י"ג מהררו של חסיד זה
ונמסר למלמד מחנדר, בעל תניך ובעל
לשוך גדול ורי ישראל קיודניבי שאו,
אצלו קנה י"ג בקיאות עצומה בתניך
ובלשין הקודש, ברם דא עקא שלא
היה לנער ניר לשפיך עדין מליצוחיו
שהיה, מלא מהן על כל גדותיו.

ונפש הנער חשקה מאד בכתיבה,
מה יעשה אפיא שיכתוב? קשה מאד

(*) לפי זה תמלאנה לו במרחשון
תרפ"ז ס"ט שנה ולזה איפוא קדמו ודבריו
על יוכל השבעים עכשיו? שאלה וו נשאלה
אצל יכנהיז והשוב עליה שתי תשובות:
(א) הואיל ואיתרע, קו הבריאותי יש לחוש
שסא... אל יפתח אדם פיו לשטן — ונמצא
העולם הרב חיו; וב) בן ס"ט ככן ע"י, זה
כתוב בתורה ושנוי כנכיאום: כתוב בתורה—
'ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפשי'
(שמות א') ולכשתרדק — מספרים רק
ס"ט, ושנוי כנכיאום: ויהרג את אחיו בני
ירבעל שבעים איש... ויותר יותם בן ירבעל
(שופטים ט'), והלא גם יותם היה בכלל
השבעים דכתיב: ולגדעון היו שבעים בנימ'
הא למדת שכן ס"ט ככן ע"י. הרי

לפעול על אבא אמא שיתנו לו פרופתה לקנות גליון ניר צמח...

או יכתוב לו הנער בפחם על גבי הכתלים וכלי העץ אשד בכית. וכשלא מצא קורת-רוח בכתובה כזו - התחכם והקן לו טין דיר עשויה פיה ומים וכחב על גבי שבבים הנושרים מהתת המקצועה של הנגרים כנוצות שמשירים האווים בשעת נקרה והכך כמניש העיריה.

אצל גם שבבים אלו אינם ימים לכתובה. נפרכים הם ואינם משתמרים הישב והתשוקה לכתוב על ניר ממש. לבן וחלק, הודכת ומינכת... ונודעתה לו מציאה: כורך ספרים בא לעירה לכיון את השיש החדש קיין כיהמיה. נדררו הנער ואסף את שולי הגליונות, שננדרו טהכרכים ונדולים - ומהם דהר בים כשעור פיקי אצבע והלא כיתב וכיתב...

ומעם שהקה לו השעה: בין הומנים בהיותו חפשי מלמודי הארץ חשון חלמיד אחר, שלמדו עשר שעות רציפות ביום כמשך שבוע ימים וקבל בשכרו גליון ניר שלם! והרוך השם הוא כותב כני על ניר ממש, על מה ועל מי הוא כותב? - אל תשאלו, יש נכונדצר הרשע שרגלנו בארצנו, יש נכונראדן הרשע שארף בית מקדשנו, יש אפוסמאוס הרשע ששיף את התורה, יש ביה הרבה רשעים בספרים הקרוי שים שבבית מדרשה של מהילנא לשטיך עליהם אש החמה העצירה בלבו - והוא שוסך וכוחו, שוסך וכוחו...

ויש שיג מתחיל רושם לו כל המלות הקשוח שנחנך, שגמחורים, שבסל חית ושבקניה, שהוא כנר בקי בהן בעיא וסוסף יתן. באורים ברורים - כלום יש לך העניג גדול מנה? (סכאן ליכנניז אוהו יחס ההשיבות שרוא מיחס לנר ער היום. הוא נוהג בניר כבור, חר לה לו לבנות אף ססא קפנה להוציאה חרק, את ספוריו יכתוב באר תיות ועירות, מסמות, ובין השטן לא ינית דק, ריות כל שהוא, ולא משם קמצנות חלילה, אלא מחמת היבא.

יצא מחרר מלמדו ולמד ספי אביו נמדא עד, ברימורה, ואחר גלה מבית אביו ולמד בישיבות של קאפוליא, אורא ונישבו, ובימים הרם כנר יצא לעער המהילנאי שם לספרא רבאי, והנה נחבקשו בעלי הלשון שבנישבו, ובחוכם המהילנאי לערוך גוסה על מצבה קבורתו של נפטר גדול אחר, נתחברו הנוסחאות ונתקרו עיי הרהיג רי יהושע הלר, ישרה בעינו ניסתחו של המהילנאי מנוסחאות כולם וקנד בשכרו וו- שלם (טיו קוסיקות), מאו התחיל המהילנאי עושה לו, קריירה מנוסחאותיו.

ועוד מקור לספרוסי נסתח לו למהילנאי: דונסאות מריצות להעקה היה עורך לדורשיו, גליון ניר היה מקבל, על חציו כתב את הדונסא וחציו השני נשאר לו בשכרו.

כנן טיו בא המהילנאי ללמד במינסק, ויסר אל הישיבה הקצנית - וכיסו ריק, ועיני העלם מבקשות איוו

נקודת משען, והנה בקינות בשיבה יושב לו סופר סחים, ומחקן ספר ישן, נעץ המהילנאי מנסו בעמוד שלפניו ושניאה מבצבצת לעינו ואחריה - שניה, הראה הסופר להיגם די שמואלקי זיל, מיד היבא התקין - ורברי המהילנאי נחאמתו, והמהילנאי נפרסם למניה אמן, מאו התחיל המהילנאי חזר על בתי התפלה שבקיר והנה ספריהם, ועל העירת שבסביבות מינסק התזירותו לניה ספרים, ועד יומימיר וקיוב בא כא ועד העיר מאקרוב בירת, הרבי רניע המהילנאי והנה ספרי דני, רבי, ברם סיות של הנעשים רננו שם לא נתן לו להניה, ששא ימצא גם בה...

היה לא תחא כואת בישראל!

נת ש דאיתו של יכנניז יתמיה עד היום, זה עתה הפליאני במסופי הלנה: פתחתי לסני ספר הסוף, ראשו למטה ותחתיו למעלה, וקן זה עמד ברחוק מקום באמה והצי וקרא בו (ספרו כס').

כשנשא לו אשה בשנת הכני לימי חייו ובני ביתו נתרבו, לא הספיקה לו כנר ההנהגה למחיתו ויבחר לו גם את ההוראה, ומאו הוא מורה ומנה יחד, בראשונה שמש בחור מורה בקו- דנוב ואחר במינסק, שבה הוא יושב עד היום.

בישיבה הקצנית התודע יג גולר- ברנ אל הסופר ש. ל. ציפרון, שכנר קבע סדי עאי ברם ס, וזה האחרון נתן לו את הדתיסה הראשונה לספרות, ובשנת תרל"ח הודסס יכנניז כספס הראשונה בהקלי של ריקנון שיצא בקננסברג.

בהיות יכנניז בקיוב בתור מנה היה יוצא ונכנס אצל שצקים בעל המפתח, שניהו היה בתיועד לחכמים ולספריים, באיתו זמן דת צב הנעדר כנהי שהחנה כחסידות והעמף חסידות והארץ סאות יסירות גם לפני, שלום עדיכס, האריסמוקטי המניח בסיקלגו המקישם באוחם הימים בעשרות גדולה, שלום עליכס, מצא בחסיד זה את לצחוק, אחר מאנשי הלצין חונה מהת- לוח המסיקית מאת קיראיהם רצוני נה שבח יכנניז בפי המשורר י. ל. גידון באגרותיו, ובקשהו לחת לו דבר בשביל המאלקסדיביליאסקי שהוא מוציא מוגן מאליו שיכנניז לא סרב ונתן על ידו, סכתבים לאמריקה וקבל עליהם שבר 17 רויכ ושמונים קוסיקות, שכר שהר- הים והסחיע את יכנניז הרל, שהיה רבי לכתוב עד כה חנם, כסנהג כל הסוסרים באוחם הימים, את הסכתבים מליסאי שהתחיל לפרסם עוד בהיוודישע פאיקסדיבלאמי של צרלבוים המשיך יכנניז באותו שנועון גם בעברו לרשו- תו של לו וביתור בהמליץ.

להמליץ היה נודעת מיכנניז חבה יחרה, לכן פליטונו הראשון בהמליץ, קיל חתן וקול ככה עד סנית, המליץ לא וזה ידו מן המליץ, ואז בעונב ילי, מחמת המחלוקת שפיר- צה בינו ובין הארז, את מערכת, המי ליץ ומשך אחריו ברמים מסורשים גם את יכנניז, בהבטיחו אותו שבקרוב יקים

הוא כמה גדולה למפרה ותיא, יכנניז, יטייל ננך-ערך התחתון בראש כלי - לא נחפתה אליו יכנניז ולא עזב את המי ליץ, ואף הוא, המליץ, החזיק ביכנניז וקבע לו שכר רבי - רוגל ומחצית הרובל בעד כל גליון כתוב (גליונו של יכנניז הוא אמנם כסול איבעה), ויכנניז נשאר נאמן לו עד סניומו, היו רבות בשנים שימייץ גיון יס טל ספרי

יכנניז, וביחוד כשיף כל רבע שנה היה המליץ מתחיל תת ספור גדול מאת יכנניז - מתחיל ואינו נוסד - כתרושה להתחדשות החתימה ידוע ידע המליץ, עד כמה נחנב יכנניז על רסין קוראיו, על חיו יכנניז בחוה - לא אדבר הפעם.

ח. ד. רוזנשטיין
מינסק, בירת רסיה הליבי.